

ГУМАНІТАРНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
Кафедра «Філософія та соціологія»

ЕТИКА ТА ЕСТЕТИКА

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

для самостійної роботи студентів
економічних спеціальностей
заочної форми навчання

Харків 2011

Методичні вказівки розглянуто та рекомендовано до друку на засіданні кафедри «Філософія та соціологія» 17 листопада 2009 року, протокол №4.

Методичні вказівки для самостійної форми роботи студентів заочної форми навчання з курсу «Етика та естетика» підготовлено відповідно до програми навчального курсу і є складовою частиною навчально-методичного комплексу дисципліни «Етика та естетика».

Дана робота містить програму курсу, теми лекцій і семінарських занять, плани семінарських занять з методичними рекомендаціями щодо підготовки до них, перелік питань для роздумів і самоперевірки, тематику контрольних робіт і поради щодо їх виконання та оформлення, питання для підготовки до заліку, список рекомендованої літератури, а також короткий термінологічний словник.

Рекомендується для студентів економічних спеціальностей заочної форми навчання.

Укладач

старш. викл. О.П. Семотюк

Рецензент

доц. В.М. Овчаренко

ЕТИКА ТА ЕСТЕТИКА

Методичні вказівки для самостійної роботи студентів економічних спеціальностей заочної форми навчання

Відповідальний за випуск Семотюк О.П.

Редактор Третьякова К.А.

Підписано до друку 29.12.09 р.

Формат паперу 60x84 1/16 . Папір писальний.

Умовн.-друк.арк. 1,0. Обл.-вид.арк. 1,25.

Замовлення № Тираж 300. Ціна

Видавництво УкрДАЗТу, свідоцтво ДК № 2874 від. 12.06.2007 р.
Друкарня УкрДАЗТу,
61050, Харків - 50, майд. Фейєрбаха, 7

УКРАЇНСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ ЗАЛІЗНИЧНОГО
ТРАНСПОРТУ

ГУМАНІТАРНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

КАФЕДРА «ФІЛОСОФІЯ ТА СОЦІОЛОГІЯ»

ЕТИКА ТА ЕСТЕТИКА

Методичні матеріали для самостійної роботи
студентів економічних спеціальностей заочної форми
навчання

2011

Методичні вказівки розглянуто та рекомендовано до друку на засіданні кафедри «Філософія та соціологія» 17 листопада 2009 року, протокол №4.

Методичні вказівки для самостійної форми роботи студентів заочної форми навчання з курсу «Етика та естетика» підготовлено відповідно до програми навчального курсу і є складовою частиною навчально-методичного комплексу дисципліни «Етика та естетика».

Дана робота містить програму курсу, теми лекцій і семінарських занять, плани семінарських занять з методичними рекомендаціями щодо підготовки до них, перелік питань для роздумів і самоперевірки, тематику контрольних робіт і поради щодо їх виконання та оформлення, питання для підготовки до заліку, список рекомендованої літератури, а також короткий термінологічний словник.

Рекомендується для студентів економічних спеціальностей заочної форми навчання.

Укладач
старш. викл. О.П. Семотюк

Рецензент
доц. В.М. Овчаренко

Зміст

Вступ	4
1 Тематичний план курсу «Етика та естетика»	6
1.1 Розділ «Етика»	6
1.2 Розділ «Естетика».	8
2 Плани семінарських занять і методичні поради щодо підготовки до них	10
2.1 Методика підготовки до семінарських занять	10
2.2 Основні етичні категорії	11
2.3 Основні етичні проблеми сучасності	14
2.4 Моральна культура спілкування	15
2.5 Мистецтво як соціальний феномен	16
3 Тематика контрольних робіт.	18
4 Методичні поради до виконання й оформлення контрольних робіт	20
5 Питання до заліку	22
Короткий термінологічний словник	23
Список літератури	30

ВСТУП

Завжди за будь-яких історичних умов людина відчуває потребу у вищих, незмінних ціннісних орієнтирах, які зміцнювали б її духовні сили, збагачували сенсом її життя і визначали його спрямованість. Сфера моральності — це проблема обов'язку, свободи, відповідальності. Це також глибокий і неповторний світ суб'єктивних переживань, ідеалів та прагнень. Це одвічні питання добра і зла, сенсу життя і ставлення до смерті, честі і гідності людини, сорому й совісті, любові і співчуття. До цієї галузі належить і цілий комплекс проблем людської діяльності та міжособистісних стосунків. Окреслене коло питань розглядає наука «Етика».

Надзвичайна актуальність моральної проблематики, характерна для нашого часу, обумовлює інтерес до всіх аспектів її етичного дослідження. І якщо раніше в людській культурі домінували релігійно-конфесійні, пізнавальні, естетичні, утилітарно-практичні цінності, зараз настає час, коли визначальними для людини й людства повинні стати цінності етичні, бо від цього залежить саме виживання людської цивілізації.

Складні соціально-політичні перетворення в Україні висувають на передній план питання сутності людини, етичності політики, моральності в духовному світі й поведінці людини. Вічні проблеми добра і зла, справедливості й несправедливості, прекрасного і потворного, піднесеного і низького, що проходять через свідомість і поведінку кожної, особливо молоді, людини, студентства, спонукають до їх серйозного аналізу в контексті філософської, етичної, естетичної спадщини і стосунків людей в умовах непростого, суперечливого розвитку країни. Девальвація моральних цінностей як очевидний на сьогодні результат розвитку нашого суспільства визначає необхідність поновити перервані культурні традиції, реалізувати пріоритет загальнолюдського, що значною мірою залежить від нашої здатності розібратися у специфіці історичного становлення моралі й етики.

Гостро постаючи перед окремими соціумами й перед людством у цілому, етична проблема все ж по самій своїй суті залишається передусім проблемою конкретної людської особистості, вибір якої становить основу морального самовизначення суспільства, нації, людства.

Надзвичайно важливим для кожного має також стати знайомство з основами естетичних знань, здатних формувати в людини естетичну свідомість, розвивати уяву, фантазію, допомагати спілкуватися з іншими людьми, естетично, красиво поводитися тощо. Естетика надає людині знання, формує творчі якості, потребу сприймати красу й отримувати від неї насолоду, бажання спілкуватися з мистецтвом і розуміти його.

Виходячи зі сказаного, очевидно, що основна мета навчальної дисципліни «Етика та естетика» — допомогти студентам прилучитися до фундаментальних моральних та естетичних цінностей, перетворити їх на стійкі переконання і мотиви поведінки, пробудити відчуття відповідальності та прагнення до самовдосконалення, сформувати вміння орієнтуватися у світі людських стосунків і в такому багатому та різноманітному світі мистецтва.

1 ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН КУРСУ «ЕТИКА ТА ЕСТЕТИКА»

Розділ «Етика»

- 1 Предмет етики. Основні етичні теорії.
- 2 Походження, соціальна природа та основні етапи розвитку моралі .
- 3 Загальна структура моралі та її основні елементи.
- 4 Морально-етичні аспекти глобальних проблем сучасності.
- 5 Етика спілкування як царица людської моральності.

Розділ «Естетика»

- 1 Естетика як наука. Структура естетичного знання.
- 2 Історія естетичної думки.
- 3 Сутність, природа та соціальні функції мистецтва.
- 4 Співвідношення естетичного та етичного.

1.1 Розділ «ЕТИКА»

Тема 1 Предмет етики. Основні етичні теорії

Генезис та історична еволюція понять “етика”, “мораль”, “моральність”. Виникнення етики в системі філософського знання. Етика як “практична філософія”, теорія моралі, наука про мораль. Єдність нормативно-ціннісного і теоретичного в етиці. Історичний розвиток етичної думки. Сучасна етика та її роль в удосконаленні моральності людини.

Тема 2 Походження, соціальна природа та основні етапи розвитку моралі

Соціально-історична обумовленість моралі. Становлення людини та потреба в соціальній регуляції її поведінки. Проблема співвідношення біологічного та соціального у поведінці людини. Первісні форми регуляції людської поведінки. Мораль рабовласницького ладу. Мораль

Середньовіччя. Етика Нового і Новітнього часів. Моральні колізії ХХ століття. Моральний прогрес: ілюзія чи реальність?

Тема 3 Загальна структура моралі та її основні елементи

Об'єктивні та суб'єктивні елементи в структурі моралі. Моральні стосунки як елемент моралі. Моральний вчинок та поведінка. Моральна свідомість. Суспільна та індивідуальна моральна свідомість. Моральні норми, поняття, категорії, принципи, цінності, ідеали як елементи моральної свідомості. Особистісні моральні почуття, властивості, якості індивіда. Самооцінка і її роль у моральному самовизначенні людини. Співвідношення матеріальних і духовних цінностей. Вищі моральні цінності. Категорії добра і зла як абсолютні координати моралі. Моральна свобода та моральна відповідальність особи. Честь та гідність. Сенс життя. Моральні смисли любові. Щастя як етична категорія.

Тема 4 Морально-етичні аспекти глобальних проблем сучасної цивілізації

Моральний ідеал і його співвідношення з дійсністю. Ідеали і покоління. Моральні конфлікти та шляхи їх подолання. Мораль та етична культура. Глобальні проблеми сучасності у світлі загальнолюдських моральних цінностей. Економіка, політика та мораль. Сучасний науково-технічний прогрес та мораль. Екологічна поведінка і культура. Золоте правило моралі і сучасність. Проблеми функціонування моралі як цілісної системи.

Тема 5 Етика спілкування як царина людської моральності

Спілкування як царина людської моральності. Парадигма спілкування в сучасній культурі. Відкритість і замкненість, монологічність і діалогічність людської особистості. Моральні передумови спілкування: повага, співчуття, любов. Культура спілкування й етикет.

1.2 Розділ «ЕСТЕТИКА»

Тема 1 Естетика як наука. Структура естетичного знання

«Естетичне» як предмет естетики та його основні форми. «Естетичне» у природі, праці, суспільних відносинах, способі життя, різних видах духовної діяльності. Естетична свідомість та її основні форми. Естетичні почуття, оцінки, смак, ідеал, погляди, теорії. Основні естетичні категорії та закони. Повсякденна естетична свідомість та естетична теорія. Виховання естетичних потреб та удосконалення особистості.

Тема 2 Історія естетичної думки

Закладання основ естетичної проблематики у творах філософів античності. Естетичні ідеї Середньовіччя та Відродження. Самоосмислення мистецтва в основних художньо-естетичних течіях XVII-XIX ст. ст. Класична філософська естетика. Ніцшеанський переворот в естетиці та посткласичні естетичні теорії XX ст.

Тема 3 Сутність, природа та соціальні функції мистецтва

Поняття естетичної діяльності. Естетична діяльність у структурі сучасного виробництва. Дизайн як організація естетичної діяльності на виробництві. Естетична організація предметного середовища. Народна художня творчість як естетична діяльність. Творчий, перетворювальний характер естетичної діяльності. Мистецтво як специфічний вид естетичної діяльності. Сутність, природа та соціальні функції мистецтва. Мистецтво як відтворення, перетворення та оцінка дійсності. Художній образ як специфічна форма відбиття дійсності в мистецтві. Мистецтво як форма суспільної свідомості. Національний характер мистецтва та роль інтернаціональних зв'язків у його розвитку. Типології історичного розвитку мистецтва.

Тема 4 Співвідношення естетичного та етичного

Глибинна основа взаємозв'язку естетичного та етичного – потреба суспільного індивіда реалізувати себе як істоту всезагальну. Естетичне та етичне як форми оцінки явищ суспільного життя та засоби регуляції людської життєдіяльності. Взаємозв'язок мистецтва та моралі як особлива форма відбиття діалектики естетичного та етичного. Етико-естетичні імперативи. Естетичне й етичне в культурі поведінки спеціаліста.

Теми лекційних і семінарських занять

Теми лекцій	Кількість годин	Теми семінарських занять	Кількість годин
Походження, природа та основні елементи моралі	2	Основні етичні категорії	2
Морально-етичні аспекти глобальних проблем сучасної цивілізації	2	Основні етичні проблеми сучасності	2
Етика спілкування як царина людської моральності	2	Моральна культура спілкування	2
Основні категорії естетики. Сутність, природа та соціальні функції мистецтва	2	Мистецтво як соціальний феномен	2
Разом	8		8

2 ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ І МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ДО НИХ

2.1 МЕТОДИКА ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Семінарські заняття — одна із форм вивчення програмного матеріалу з курсу «Етика та естетика». Їх завдання — допомогти студентам повніше засвоїти теоретично значущі положення дисципліни, сприяти «переведенню» їх змісту у сферу особистих вчинків за допомогою залучення студентів до вільного й усвідомленого обговорення основних проблем етики та естетики, конкретних моральних життєвих ситуацій, значних подій у художньому житті міста, країни тощо, а також актуальних проблем сучасності. Належному засвоєнню матеріалу курсу сприяє ретельна підготовка до занять, у процесі якої студенти повинні звертатися не тільки до конспекту лекцій та підручника, а й до рекомендованої викладачем літератури. Надзвичайно корисною для студентів буде також і робота над питаннями для роздумів і самоперевірки.

Підготовку до семінарських занять і вивчення кожної теми рекомендується проводити трьома основними етапами.

1 **Ознайомлювальний**. Передбачає ознайомлення з відповідною довідковою літературою і посібниками, а також з основними поняттями певної теми.

2 **Основний**. Включає вивчення основної літератури, підготовку до семінарського заняття за запропонованим планом. Цей процес передбачає відбір матеріалу, визначення його логічної побудови, а також пошук відповідних прикладів із реального життя. І нарешті, якщо студента дуже зацікавила якась проблема, пов'язана з питаннями, винесеними на самостійне опрацювання, він може підготувати невеличкий виступ. При підготовці такого виступу необхідно відбирати такий матеріал, який міг би

зацікавити інших студентів, був би корисним для поглиблення або уточнення отриманих знань.

3 **Самоконтроль**. На цьому етапі студент аналізує питання для роздумів і самоперевірки, що дозволить не тільки перевірити рівень засвоєння матеріалу, а й більш глибоко ознайомитися із ключовими моментами теми.

Якщо у процесі підготовки до семінарського заняття залишилися незрозумілими деякі питання, необхідно проконсультуватися з викладачем до початку заняття або задати ці питання на самому початку семінару, щоб викладач зміг вирішити, відповідати на них одразу чи винести їх на обговорення студентами групи.

При підготовці до семінарських занять студентам слід усвідомлювати важливість тієї чи іншої теми для розуміння сутності певних процесів у реальному житті. Тільки самоусвідомлення практичної потреби всебічних знань у житті дає позитивні наслідки у процесі засвоєння матеріалу.

2.2 ОСНОВНІ ЕТИЧНІ КАТЕГОРІЇ

План

- 1 Структура і категорії моральної свідомості.
- 2 Категорії добра і зла як абсолютні координати моралі.
- 3 Сенс життя як моральна проблема.
- 4 Моральна відповідальність особистості.
- 5 Моральні засади сім'ї та шлюбу.

Питання для самостійного опрацювання (теми доповідей)

- 1 Моральні колізії сучасного суспільства.
- 2 Добро і зло через призму релігійних уявлень давніх українців (на матеріалах давніх українських міфів).
- 3 Моральні аспекти меценатства.
- 4 Специфіка моральних конфліктів у сучасних умовах.
- 5 Кар'єра і кар'єризм. Моральні аспекти «за» і «проти».
- 6 Еволюція шлюбних відносин в історії людства.

7 Українська шлюбна традиція вчора і сьогодні.

8 Сучасні моральні проблеми шлюбу та сім'ї.

Питання для роздумів і самоперевірки

1 Чи може індивідуальний обов'язок суперечити суспільним вимогам моралі?

2 Чи може зло виступати засобом здійснення добра?

3 Як би ви відповіли на запитання, яке свого часу поставив Мікеланджело: «Що краще: зло, яке приносить користь, чи добро, яке завдає шкоди»?

4 Спробуйте пояснити вислів: «Шлях до мудрості і досконалості ніколи не оплачується кров'ю» (східна мудрість).

5 «В політиці, як і в моралі, недіяння добра уже є великим злом» (Руссо Ж.-Ж.). Чи погоджуєтеся ви з таким висновком?

6 Люди завжди бажали безсмертя. Чому? Як змінилися моральні взаємовідносини, якби люди стали безсмертними?

7 Чому людська мораль засуджує самогубство?

8 Що мав на увазі Ф. Ніцше, коли писав: « У кого є "для чого" жити, може витримати майже будь-яке "як"»?

9 Що є важливішим для щастя: прагнення до чогонебудь чи досягнення цього?

10 Що зумовлює суб'єктивну неминучість звернення до проблеми сенсу життя людини?

11 Чи погоджуєтеся ви із твердженням: «Гідність людини визначається тим, якими шляхами вона йде до мети, а не тим, чи досягне вона її» (Абай)?

12 Спробуйте пояснити парадокс Блезе Паскаля: «Недобре бути надміру вільним. Недобре мати все необхідне».

13 Розтлумачте латинську приказку : «Совість — тисяча свідків». Що мається на увазі?

14 Поясніть вислів: «Що таке совість? Це компас серед невідомого» (В. Гюго).

15 «Око за око, зуб за зуб». Як називається цей моральний принцип? Які соціальні витoki його формування?

16 Чи можна анафему вважати проявом насильства? Якщо так, то якого?

17 Подумайте над цими запитаннями:

— Чи можемо ми бути причиною наших нещасть?

— Чи може бути щасливою людина, коли її рідні чи близькі страждають?

18 Зменшиться чи збільшиться, на вашу думку, гострота проблеми сенсу життя за умови якісного зростання тривалості життя? Чому?

19 Обґрунтуйте той підхід до проблеми еутаназії, який здається вам найсправедливішим.

20 Чи є тоталітаризм проявом морального зла? Обґрунтуйте вашу думку.

21 Наполеон говорив: «Добивайтеся успіху. Я складаю своє враження про людей тільки за результатами їх дій». Чи мав він рацію?

22 Подумайте над висловом: «Коли люди перестануть перемагати один одного, вони навчаться нарешті перемагати самих себе. І це найбільш добродійний подвиг, який вони здатні здійснити...» (А. Франс).

23 Поясніть вираз: «Де сама справа за себе говорить, слова ні до чого» (Цицерон). У чому суть цього вислову?

24 Чому відповідальність особистості зростає разом із зростанням свободи?

25 Поясніть вислів М. Сервантеса: «У доброго подружжя дві душі, але одна воля».

26 «Коли говорить гордість, любов мовчить». Як ви розумієте зміст цього вислову?

27 Чи може любов стати перешкодою на шляху до здійснення практичних бажань (кар'єра, освіта та ін.)?

28 Розтлумачте етичний парадокс Блезе Паскаля: «Єдине, що нас втішає у нещастях наших, — це розваги. А між тим розвага — найбільше з нещасть. Вона... нас розважає і дозволяє наблизитися до смерті непомітно».

Література [2,4,7,8,12,18,24,25,32,33,34,37,42].

2.3 ОСНОВНІ ЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОСТІ

План

1 «Золоте правило моралі» і сучасність. Завдання морального виховання на сучасному етапі розвитку суспільства.

2 Моральний прогрес: ілюзія чи реальність?

3 Екологічна поведінка і культура.

4 Турботі про здоров'я альтернативи немає.

5 Проблема морального змісту нетрадиційних релігійних напрямків.

Питання для самостійного опрацювання (теми доповідей)

1 Етична освіта та її значення у формуванні моральних переконань особистості.

2 Ідея стабільності морального рівня людини.

3 Етичні проблеми біоетики.

4 Еколого-етичні традиції українського народу.

Питання для роздумів і самоперевірки

1 Чи можуть періодичні війни сприяти усуненню демографічної проблеми і проблеми голоду?

2 У чому актуальність «золотого правила моралі» в епоху глобалізації?

3 Якими критеріями слід керуватися, щоб забезпечити життя у гармонії з природою?

4 Який зміст ви вбачаєте у цих двох морально-екологічних гаслах: «Будьте обережні: природа!» і «Будьте обережні: людина!»? Як вони можуть доповнювати один одне? Чим відрізняються?

5 Обґрунтуйте вислів Р. Ролана: «Для тих, у кого чиста совість, у стражданнях тварин є щось ще більш нестерпне, ніж у людських стражданнях. Тут принаймні визнано, що страждання — це зло, і що той, хто спричиняє їх, — це злочинець».

6 Поясніть, чому джайнізм забороняє своїм прибічникам займатися землеробством.

7 Яка роль національної еліти в епоху глобалізації?

8 Чому морально-етичні проблеми належать до глобальних проблем сучасності?

9 Чи не очікує на людство моральна катастрофа, схожа на ядерну чи екологічну?

10 «Сьогоднішні кати — це вчорашні гуманісти», — сказав Ж.-П. Сартр у часи Другої світової війни. Як зрозуміти його слова?

11 Протягом віків статева мораль для жінок була дуже суворою: за все життя жінка зобов'язана була мати тільки одного партнера — чоловіка. Зараз моральні погляди суттєво змінилися, і межі моральності у статевих стосунках визначаються не кількістю партнерів, однак сучасна мораль засуджує розпусних чоловіків і жінок. Який тепер критерій таких суджень?

12 Чи зможе людство відмовитися від сучасних благ цивілізації і повернутися до лона природи? Якщо так, то чому?

13 Чи загрожує майбутньому нашої планети матеріально зорієнтована цивілізація?

14 Смертна кара. Розгорніть аргументацію «за» і «проти».

15 Сучасна етика багато уваги приділяє проблемі евтаназії. Чи має лікар, на вашу думку, право задовільнити таке бажання безнадійно хворої людини?

Література [1,4,5,17,20,21,36,40,42].

2.4 МОРАЛЬНА КУЛЬТУРА СПІЛКУВАННЯ

План

- 1 Спілкування як одна з форм взаємодії людей.
- 2 Мета та зміст спілкування.
- 3 Принципи і форми прояву культури спілкування.

Питання для самостійного опрацювання (теми доповідей)

- 1 Спілкування : цінність чи потреба?
- 2 Самотність як соціально-психологічна проблема сучасної людини.
- 3 Етикет як естетика спілкування.
- 4 Етикет службового спілкування.

Питання для роздумів і самоперевірки

- 1 Сформулюйте сучасний кодекс «джентльмена» («леді»).
- 2 Чи є контакт людини з природою спілкуванням у власному розумінні цього слова? Обґрунтуйте вашу відповідь.
- 3 Чи будь-які моральні взаємини між людьми можна вважати спілкуванням?
- 4 Чи можна вважати відкритою будь-яку товариську, компанійську людину?
- 5 Чи за будь-яких обставин замкненість є негативною моральною характеристикою людської особистості?
- 6 Чи тотожні за своїм істотним значенням поняття "спілкування" і "діалог"?
- 7 Що, на вашу думку, означає бути ввічливою людиною? Чи можна вважати ввічливість суто зовнішньою характеристикою моральної вдачі людини?

Література [3,4,6,14,16,23,28,29,31,34,42,43].

2.5 МИСТЕЦТВО ЯК СОЦІАЛЬНИЙ ФЕНОМЕН

План

1 Мистецтво як форма художньо-образної інтерпретації дійсного та уявного.

2 Соціальна суть мистецтва та його основні функції.

3 Специфіка художнього образу як мови мистецтва. Взаємодія змісту і форми в мистецтві.

4 Принципи класифікації видів мистецтва та їх синтез. Художній метод, стиль, течія, напрям.

5 Фактори, що впливають на художній розвиток суспільства.

Теми для самостійного опрацювання (теми доповідей)

1 Мистецтво і релігія.

2 Мистецтво як форма знання.

3 Мистецтво і мораль.

4 Мистецтво і політика.

Питання для роздумів і самоперевірки

1 У чому, на вашу думку, полягає основна відмінність художньої культури від інших компонентів духовної культури?

2 Які існують теорії походження мистецтва?

3 Як співвідносяться національне і загальнолюдське в мистецтві? Обґрунтуйте свою думку, проаналізувавши конкретний твір.

4 Чому середньовічну скульптуру й архітектуру називають «Біблією в камені»?

5 Чи поділяєте ви точку зору Б. Кроче про те, що мистецтво є тотожним інтуїтивному пізнанню, воно не залежить від практики, в ньому немає ідейного змісту?

6 Як ви розумієте вислів Ф. Ніцше: «Мистецтво дано нам, щоб не померти від істини»?

7 Гегель вважав, що в перспективі наука витіснить мистецтво із суспільного буття. А яка ваша думка?

8 Чому мистецтво можна вважати формою знання?

9 Як ви вважаєте, чому зараз прихильників кінематографа і відео значно більше, ніж прихильників театру?

Література [1,2,3,6,14,18].

3 ТЕМАТИКА КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

- 1 Прості норми моралі та їх історична доля.
- 2 Учитель та учень (етичні концепції Платона й Арістотеля).
- 3 У лекціях християнської догматики.
- 4 Ідеал і дійсність: можливість гармонії (етичні пошуки Нового часу).
- 5 Вчення І. Канта про «практичний розум».
- 6 Моральний зміст Біблії.
- 7 Гуманістична етика Е. Фромма.
- 8 «Етика благоговіння перед життям» А. Швейцера.
- 9 Совість, обов'язок, честь, гідність, відповідальність як критерії морального вибору.
- 10 Моральні колізії сучасного суспільства.
- 11 Добро і зло через призму релігійних уявлень давніх українців (на матеріалах давніх українських міфів).
- 12 Моральні аспекти меценатства.
- 13 Проблеми сенсу життя в релігійних системах Сходу.
- 14 Моральний аспект сенсу життя ченця.
- 15 Сенс життя митця (на прикладах творчості Леонардо да Вінчі, Мікеланджело, Рембрандта та ін.).
- 16 У чому полягає справжнє щастя людини?
- 17 Моральний аспект соціально-політичної діяльності вождів та лідерів у світовій (вітчизняній) історії.
- 18 Специфіка моральних конфліктів у сучасних умовах.
- 19 Шляхи розв'язання морального конфлікту.
- 20 Кар'єра і кар'єризм. Моральні аспекти «за» і «проти».
- 21 Приятелювання, товариськість і дружба як форми моральних стосунків.
- 22 Типологія кохання в історії етичної думки.

- 23 Любов і творчість (на прикладах життя і діяльності діячів науки, літератури та мистецтва).
- 24 Еволюція шлюбних відносин в історії людства.
- 25 Українська шлюбна традиція вчора і сьогодні.
- 26 Морально-правові аспекти кохання і шлюбу.
- 27 Сучасні моральні проблеми шлюбу та сім'ї.
- 28 Етичні проблеми біоетики.
- 29 Еколого-етичні традиції українського народу.
- 30 Спілкування: цінність чи потреба?
- 31 Етикет як естетика спілкування.
- 32 Етикет службового спілкування.
- 33 Культура мовлення як основа морального спілкування.
- 34 Роль естетики в сучасному суспільстві.
- 35 Естетика в системі гуманітарного знання.
- 36 «Прекрасне» — традиційний предмет вивчення естетики (характеристика основних теоретичних моделей).
- 37 Естетика античної класики.
- 38 Естетика Середньовіччя.
- 39 Естетика італійського Відродження.
- 40 Естетичні ідеї І. Канта (Г. Гегеля).
- 41 Естетичні концепції ХІХ ст.
- 42 Теоретична палітра естетики ХХ ст.
- 43 Мистецтво і релігія.
- 44 Мистецтво як форма знання.
- 45 Мистецтво і мораль.
- 46 Мистецтво і політика.
- 47 Естетика українського бароко.
- 48 Проблема дегуманізації у світі художньої культури ХХ століття.
- 49 Мистецтво постмодернізму.
- 50 Метаморфози абстрактного живопису.

4 МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ДО ВИКОНАННЯ Й ОФОРМЛЕННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

Контрольна робота з курсу «ЕТИКА ТА ЕСТЕТИКА» є самостійною письмовою роботою студентів, у якій розкривається основний зміст певних тем. Темі для контрольної роботи визначаються викладачем відповідно до програми курсу. Вони можуть стосуватися або не стосуватися матеріалу, який розглядався на аудиторних заняттях.

Мета написання контрольних робіт полягає, з одного боку, у прищепленні студентам навичок самостійної роботи з навчальною і спеціальною літературою та в розвитку логічного мислення, з іншого — у поглибленні і розширенні їхніх теоретичних та фактичних знань з основних тем курсу.

Контрольні роботи виконуються на паперових аркушах формату А 4. Тексти контрольних робіт набирають на комп'ютері або пишуть від руки. Їх обсяг має складати не менше ніж 10 аркушів формату А4 (шрифт — 14, інтервал — 1,5, відступи: правий – 15, всі інші — 20 мм). Мову контрольної роботи— російську чи українську — кожний студент обирає за власним бажанням. Усі сторінки роботи мають бути пронумеровані. Титульний аркуш та аркуш зі змістом контрольної роботи не нумерують, тому сторінки основного тексту нумерують, починаючи з номера 3.

За структурою контрольна робота складається з титульного аркуша, розгорнутого плану, основного тексту, списку використаної літератури.

Титульний аркуш містить відомості про навчальну дисципліну, з якої виконується робота, прізвище, ім'я та по батькові студента, який виконав контрольну роботу, а також

прізвище, імя та по батькові, науковий ступінь, наукове звання, посаду викладача, який перевіряє роботу.

Розгорнутий план роботи містить перелік основних питань, які будуть розглядатися, а також основних моментів, які висвітлюватимуться в кожному окремому питанні.

Основний текст кожного питання контрольної роботи обов'язково виконується за чітко визначеною логічною схемою: *вступ, виклад основного матеріалу, висновки*. Кожна з перелічених логічних частин основного тексту може мати власну назву, яка має вказувати на найпринциповіші проблеми, що порушуються в ній. При викладенні основного матеріалу рекомендується, якщо це доречно, пов'язувати його із сучасною ситуацією в Україні та світі. У висновках доречною буде також власна думка автора контрольної роботи.

Список використаної літератури розміщується на окремому (останньому) аркуші роботи й оформлюється відповідно до правил бібліографічного опису (автор, назва, місце видання і рік). Наприклад:

Етика. Естетика: Навч. посіб. / І.Є. Волошко, Р.М. Вечірко, Т.С. Пітякова та ін. — К., 2006.

До кожного розділу програми курсу надано достатню кількість літератури, якою доцільно користуватися при підготовці контрольної роботи, але, окрім рекомендованої літератури, допускається самостійне підбирання матеріалу. Для написання контрольної роботи слід використовувати не менше трьох літературних джерел, лише одне з яких може належати до категорії навчальної літератури. Творчий характер розкриття теми, як правило, не суперечить логічно продуманій схемі.

У процесі виконання контрольної роботи можна порекомендувати таку послідовність:

1 Підібрати літературу до отриманих завдань й оглядово ознайомитися з її змістом.

2 Скласти розгорнутий план, який охоплював би основний зміст певного питання.

3 Продумати зміст роботи, уважно перечитати літературні джерела та зробити за необхідності окремі нотатки чи конспекти, особливу увагу звертаючи на вступ та висновки.

4 Написати відповідь на поставлене питання, перечитати його, внести зміни й доповнення до змісту написаного.

5 виправити граматичні, орфографічні, стилістичні помилки.

6 Оформити контрольну роботу згідно з уже зазначеними вимогами.

5 ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ

1 Етика як філософська наука.

2 Виникнення та основні етапи становлення етики.

3 Походження та історичні типи моралі. Соціальна природа моралі.

4 Добро і зло як основні категорії моралі.

5 Моральна свобода і моральна відповідальність людини.

6 Проблема сенсу життя, смерті та безсмертя і її вирішення в етиці.

7 Справедливість як категорія етики.

8 Щастя як категорія етики.

9 Закоханість і любов. Любов як моральна цінність.

10 Мораль і професійна діяльність. Професійна етика та її види.

11 Поняття та основні правила етикету.

12 Моральні норми, поняття, категорії, принципи, цінності, ідеали як елементи моральної свідомості.

13 Соціальні функції і соціальна роль естетики.

14 Естетичні теорії.

15 Сутність і специфіка естетичного.

16 Категорії „прекрасне” і „потворне”.

17 Категорії „піднесене”, „героїчне” та „низьке”.

18 Категорії „трагічне” та „комічне”.

19 Роль естетики в сучасному суспільстві.

20 Історичні закономірності розвитку мистецтва.

21 Основні соціальні функції і соціальна роль мистецтва.

22 Система та класифікація видів мистецтва.

23 Види мистецтва та їх природа.

- 24 Основні етапи еволюції мистецтва.
- 25 Мистецтво як творчість. Художня творчість як об'єкт естетичного аналізу.
- 26 Походження і соціальна сутність мистецтва.
- 27 Етнічне, національне і загальнолюдське, їх прояви у мистецтві.
- 28 Етика та естетика, їх взаємозв'язок. Єдність морального та естетичного.
- 29 Естетика як наука і форма пізнання.
- 30 Співвідношення етичного та естетичного у житті й мистецтві.

КОРОТКИЙ ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Абсолют — у різних релігійних і філософських ученнях — необумовлене нічим, досконале начало, першопричина буття; в монотеїстичних релігіях — Бог.

Абстракціонізм — напрям у мистецтві ХХ ст., для якого характерні відмова від зображення реального предметного світу й увага до абстрактних форм .

Авангардизм — загальна назва мистецьких напрямків початку ХХст., які відзначалися радикальним новаторством та експериментаторством.

Аксіологія — філософсько-етичне вчення про цінності.

Альтруїзм — моральний принцип, згідно з яким благо іншого і він сам наділені більшою моральною цінністю, ніж власне «я» та особисте благо. Альтруїзм протилежний егоїзму.

Аскетизм — вправи для морального самовдосконалення та добродісного життя, самообмеження, відмова від життєвих благ; притаманні всім релігіям. До аскетичних вправ належать піст, послух, целібат, жебрацтво, відлюдництво, обітниця мовчання та ін.

Біблія — Святе писмо у християнстві. Складається із Старого та Нового Завітів і є основою християнського етичного вчення.

Біоетика — розділ етики, у якому розглядаються моральні проблеми медицини та експериментальної біології.

Бог — надприродна духовна істота, творець світу, уособлення та першоджерело істини, добра та краси, абсолют (у теїзмі). У політеїзмі — боги — духовні істоти, що панують над певними силами та частинами Всесвіту.

Вибір моральний — акт моральної діяльності, який полягає в тому, що людина завдяки своїй автономії визначається щодо системи цінностей (ідеалів, принципів) та способів їх реалізації у конкретних вчинках і поведінці.

Вимога моральна — загальна назва для регулятивів моральних відносин: норм, ідеалів, принципів, цінностей.

Відповідальність — позитивна моральна якість, яка полягає у свідомому ставленні особи до певних моральних норм, принципів і цінностей та готовності їх обстоювати і втілювати.

Віра — релігійна чеснота, безсумнівна впевненість, переконаність у чомусь.

Воля — здатність до морального вибору та послідовного здійснення відповідних вчинків.

Гармонія — принцип естетичної організації форми, узгодженість, співмірність окремих частин цілого.

Геніальність — найвищий ступінь обдарованості людини.

Гідність — позитивна моральна якість, поняття моральної свідомості, у якому відображається уявлення про самоцінність людської особистості, її моральну рівність з усіма іншими.

Готика — стиль у європейському середньовічному мистецтві; характеризувався символізмом, суворістю та витонченістю.

Гріх — порушення заповідей або інших релігійних законів; метафорично — поганий вчинок.

Гумор — особливий вид комічного, який поєднує глузування зі співчуттям до того, що уявляється смішним.

Девіантна поведінка — поведінка, яка визнається невідповідною нормам і зразкам, загальноприйнятим у певному соціумі.

Декадентство — загальна назва течій у мистецтві кінця ХІХ-початку ХХст. Одним із принципів декадентських напрямів було гасло «мистецтво для мистецтва».

Джаз — вид музичного мистецтва, що склався у США наприкінці ХІХст. унаслідок поєднання елементів африканської та європейської музичних культур.

Дизайн — термін, що позначає різні види проектування, яке передбачає поєднання функціональних та естетичних якостей предметного середовища.

Добро і зло — найбільш загальні поняття моральної свідомості, категорії етики, які характеризують позитивні і негативні моральні та моральнісні цінності.

Душа — частина живої істоти, пов'язана з духом і тілом. У більшості релігійних учень душа вважається безсмертною.

Евдемонізм — етичний та моральний принцип, що пов'язує сенс життя із прагненням до щастя; різновид натуралістичної етики.

Евтаназія — спричинення смерті пацієнту лікарем задля його ж блага, тобто припинення страждань. Відбувається за бажанням хворого чи його близьких. Питання юридичної та етичної припустимості евтаназії є однією із центральних проблем біоетики.

Егоїзм — етичне поняття, яке відображає ціннісну орієнтацію людини на пріоритет особистого інтересу; протилежний альтруїзму.

Еклектизм — механістичне поєднання елементів різних стилів та систем.

Екологічна етика — вчення про моральне ставлення до природи та всього живого, яке передбачає в тому числі обмеження прав та потреб людини.

Естетика — наука про загальні закономірності художнього освоєння зовнішнього та внутрішнього світу людиною, про суть і форми відображення дійсності.

Етика — філософська наука, яка досліджує мораль та моральність.

Етикет — у широкому розумінні — дотримання зовнішніх правил поведінки, які склалися в суспільстві, у певних сферах діяльності та побуту.

Заповіді — заборони або обов'язки, що мають сакральний характер.

Злочин — суспільно небезпечне діяння, за яке за законодавством встановлено кримінальну відповідальність. Метафорично вживається поняття «моральний злочин».

Знак — матеріальний об'єкт, який сприймається як носій певного смислу, значення, інформації.

«Золоте правило» — відомий із часів античності принцип поведінки, що відображає припис діяти стосовно інших так, як хотілося б, щоб чинили стосовно тебе.

Ідеал — уявлення про найвищу досконалість, взірець, кінцевий цільовий орієнтир.

Імпресіонізм — мистецький напрям останньої половини ХІХ — поч.ХХст., який проголошував основною метою мистецтва передавання безпосередніх вражень і відчуттів.

Калокагатія — термін античної естетики, гармонійне поєднання в образі внутрішнього і зовнішнього.

Канон — система правил та норм, закріплених у мистецтві певного напрямку або історичної епохи.

Катарсис — термін давньогрецької філософії та естетики для позначення сутності естетичного переживання, пов'язаний із піфагорійською практикою застосування музики для очищення душі від пристрастей.

Кіч — один із проявів «масової культури»; виник у другій половині ХІХст. як промислова імітація унікальних художніх виробів. У ХХст. поширився в літературі, музиці, кіномистецтві.

Класицизм — напрям у європейській літературі та мистецтві ХVІІ — початку ХХст., суть якого полягає в наслідуванні мистецтва Стародавньої Греції та Риму й дотримуванні системи суворих правил побудови твору.

Конфлікт моральний — ситуація морального вибору, у якій норми або цінності, що спонукають до обрання певної альтернативи, вступають у суперечність з нормами та принципами, які пов'язані з іншою альтернативою.

Критика художня — літературний жанр, завданням якого є розгляд, тлумачення й оцінка літературних та мистецьких творів.

«Масова культура» — явище культури кінця XIX — XX ст., комплекс поширюваних за допомогою засобів масової інформації художніх цінностей і потреб, які оцінюються фахівцями як низькопробні.

Мотив — внутрішня причина, підстава, привід для якої-небудь дії, вчинку; є одним із об'єктів морального оцінювання.

Намір — задум, бажання зробити що-небудь; є об'єктом моральної оцінки.

Норма моральна — форма моральної вимоги, яка виступає як елемент моральних відносин (норма поведінки, звичай) і як елемент моральної свідомості (заповіді, правила).

Нормативна етика — галузь етики, у якій обґрунтовуються певні моральні принципи та норми і формулюються приписи моральної поведінки.

Обов'язок — моральне завдання, що внутрішньо сприймається індивідом як необхідність втілення певних етичних норм, принципів та ідеалів.

Образ — естетична категорія, форма і продукт суб'єктивного, ідеального у свідомості людини.

Оптимізм — світосприйняття, яке ґрунтується на позитивному, стверджувальному ставленні до життя. В етичному плані — впевненість у дієвості добра. Протилежний песимізму.

Оцінка естетична — встановлення естетичної цінності певного об'єкта або твору мистецтва.

Оцінка моральна — встановлення відповідності вчинків певним принципам та нормам моралі.

Патетичність — схвильованість, пристрасність, натхненність.

Песимізм — світосприйняття, яке ґрунтується на впевненості в тому, що у світі переважає негативне начало, а в індивідуальному існуванні — трагізм та безвихідь.

Поведінка — сукупність усіх (на відміну від діяльності) вчинків людини, які осмислюються у певній послідовності і системності.

Поп-арт — напрям у мистецтві, який культивує використання як матеріалу предметів побутового вжитку.

Потворне — категорія естетики, що вживається для негативної оцінки об'єктів і явищ, протилежних за своїм естетичним змістом прекрасному.

Прекрасне — естетична категорія, яка означає досконалість, довершеність; ідеал краси певної естетичної системи.

Примітивізм — художній напрям у мистецтві кінця ХІХ—ХХ ст., представники якого намагаються передати безпосередність почуттів, використовуючи засоби, притаманні первісному, народному або дитячому мистецтву.

Реалізм — напрям у мистецтві, основним принципом якого проголошується правдиве відтворення дійсності.

Рококо — художній стиль, який виник у Франції ХVІІІ ст.; його вирізняють вишуканість форм та вигадливий орнаменталізм.

Романський стиль — стиль у мистецтві Х—ХІІІ ст., пов'язаний з давньоримською культурою.

Романтизм — художній напрям у мистецтві кінця ХVІІІ — початку ХІХ ст., який вивів на перший план інтереси особи та індивідуальні почуття.

Самооцінка — оцінка особою самої себе, своїх можливостей і моральних якостей.

Свобода волі — філософське поняття, яке відображає самовизначальність людини у своїх намірах, принципах та цінностях, а отже, покладання відповідальності за свої дії передусім на себе.

Смак естетичний — здібність особи до розрізнення, розуміння та оцінювання естетичних явищ у різних сферах життя і мистецтва. Формування смаку є завданням естетичного виховання .

Сором — відчуття провини перед людьми; як правило, супроводжується збентеженням.

Спокуса — поняття релігійної етики, випробування, у якому проявляються праведні або гріховні властивості душі людини.

Справедливість — категорія, що використовується в етиці, праві, суспільних науках для позначення належного у стосунках між людьми та в діяльності соціальних інститутів. Також це позитивна моральна якість, яка виступає внутрішнім критерієм справедливості соціальної.

Сприйняття — відображення у свідомості явищ, предметів та ідей.

Стиль — сукупність ознак, якими характеризується творчість певного митця або напрямку.

Сумління — усвідомлення та відчуття моральної відповідальності за свою поведінку, у тому числі і перед самим собою. Здатність особи до самооцінки.

Творчість художня — діяльність, спрямована на створення нових естетичних цінностей.

Толерантність — позитивна моральна якість, яка полягає в терпимому ставленні до інших поглядів, цінностей.

Трагічне — естетична категорія, яка поєднує уявлення про гідність людини зі співчуттям до її страждань, викликаних фатальними обставинами чи соціальними умовами.

Уява — психічний процес, що полягає у створенні людиною нових образів та ідей. За ступенем активності свідомості розрізняють відтворюючу і творчу уяву.

Уява художня — здібність до створення художніх образів.

Уявлення — форма чуттєвого відображення суб'єктом навколишнього світу, збережений і відтворюваний у свідомості чуттєво-наочний образ раніше сприйманих об'єктів та явищ.

Фаталізм — принцип або вчення, що стверджує передвизначеність подій, заперечує свободу волі та випадковість.

Футуризм — художній напрям початку ХХ ст., представники якого не визнавали традиційності, намагаючись створити «мистецтво майбутнього».

Цінності — поняття, яке вказує на виняткову значущість чогось для певної групи людей або окремих осіб. Вирізняють духовні, етичні, естетичні, матеріальні та інші цінності.

Чеснота — позитивна моральна якість людини.

Честь — позитивна моральна якість, пов'язана з уявленням про значущість людини як представника людської спільноти або певної громади чи професії.

Шляхетність — моральна якість, яка характеризує вчинки людей з погляду піднесених, величних мотивів, якими вони зумовлені.

Щастя — відчуття глибокого задоволення та безмежної радості.

Щедрість — позитивна моральна якість, яка полягає в готовності ділитися з іншими.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

До розділу «Етика»

1 Авраменко В. Н. Техника и мораль: грани взаимодействия. — М., 1987.

2 Апресян Р. Г. Постигание добра. — М., 1986.

3 Безруких М. М. Я и другие Я, или Правила поведения для всех. — М., 1991.

4 Блощинська В. А. Етика. Практикум: Навч. посібник. — К., 2005.

5 Бондаренко В. Д. Культура общения с природой. — М., 1986.

6 Волченко Л. Б. Гуманность, деликатность, вежливость и этикет. — М., 1992.

7 Геник С. Усе починається з родини. — Івано-Франківськ, 1998.

8 Гусейнов А.А. Введение в этику. — М., 1985.

9 Гусейнов А. А. Золотое правило нравственности. — М., 1988.

10 Гусейнов А. А., Иррлитц Г. Краткая история этики. — М., 1987.

11 Донченко Н. А., Титаренко Т. Н. Личность: конфликт, гармония. — К., 1989.

12 Журбицька Т. С. Молода сім'я. — К., 1985.

13 Зеленкова И.Л., Беяева Е.В. Этика: Учебное пособие. — Минск, 2000.

14 Каган М.С. Мир общения: проблема межсубъективных отношений. — М., 1988.

15 Каменская Е.Н. Этика. Эстетика. Конспект лекций.— Ростов-н/Д, 2004.

16 Карнегі Д. Як здобувати собі друзів і впливати на людей. — К., 1993.

17 Кобляков В. П. Этические аспекты глобальных проблем современности. — М., 1986.

18 Кон И.С. Дружба. Этико-психологический очерк. — М., 1989.

19 Кондрашов В.А., Гичина Е.А. Этика. Эстетика.— Ростов-н/Д, 2000.

20 Косарев И.И., Сахно А.В. Нравственная ответственность врача в современном мире. — М., 1987.

21 Кравченко С.М., Костицький М.В. Екологія і людина. — Львів, 1992.

22 Мак-Джин Т. Экология и этика. — М., 1993.

23 Малахов В. Етика: Курс лекцій. — К., 1996.

24 Молодая семья: Социально-экономические, правовые, морально-психологические проблемы / Сост. В.И. Зацепин. — К., 1991.

25 Немировский В. Г. Смысл жизни: проблемы и поиски. — К., 1990.

26 Основы этических знаний: Учебное пособие / Под ред. М.Н. Росенко. — СПб., 1998.

27 Осовская М. Рыцарь и буржуа. Исследования по истории морали. — М., 1987.

28 Паламарь А. Мудрость общения. — М., 1990.

29 Потылико Г.П. Этико-психологические основы общения. — М., 1982.

30 Радугин А.А. Этика. — М., 2003.

31 Сафьянов В. И. Этика общения. — М., 1991.

32 Скрипник А.П. Моральное зло. — М., 1992.

33 Словарь по этике / Под ред. А.А. Гусейнова, И.С.Кона. — М., 1989.

34 Татаркевич В.О счастье и совершенстве человека. — М., 1981.

35 Толстых В.И. Искусство и мораль. — М., 1973.

36 Федоренко Е.Г. Профессиональная этика. — К., 1983.

37 Философия любви / Под общ. ред. Д.П. Горского. — М., 1990.

38 Франкл В. Человек в поисках смысла. — М., 1990.

39 Фромм Э. Бегство от свободы. — М., 1990.

40 Этика: Навч. посібник / Т.Г. Аболіна, В.В. Єфименко, О.М. Лінчук та ін. — К., 1992.

41 Этика: Учебник для студ. вузов / Под ред. А.А. Гусейнова, Е.Л. Дубко. — М., 2007.

42 Этика. Эстетика: Навч. посіб. / І.Є. Волошко, Р.М.Вечірко, Т.С. Пітякова та ін. — К., 2006.

43 Этикет и мода. — М., 1989.

До розділу «Естетика»

1 Аксенова М. Искусство. — М., 1998.

- 2 Борев Ю. Эстетика: Учебник для вузов. – М., 2002.
- 3 Гулыга А. В. Принципы эстетики. — М., 1987.
- 4 Гуревич П. С. Эстетика: Учебник. — М., 2006.
- 5 Етика. Естетика: Навч. посіб. / І.Є. Волошко, Р.М.Вечірко, Т. С. Пітякова та ін. — К., 2006.
- 6 Исмаилов С.Т. История искусств. – М., 1998.
- 7 Каменская Е.Н. Этика. Эстетика. Конспект лекций.— Ростов-н/Д, 2004.
- 8 Кондрашов В.А., Гичина Е.А. Этика. Эстетика.— Ростов-н/Д, 2000.
- 9 Кривцун О.А. Эстетика. – М., 1998.
- 10 Левчук Л. Західноєвропейська естетика ХХ століття. — К., 1997.
- 11 Лосев А.Ф. Эстетика Возрождения. — М., 1978.
- 12 Овсянников М.Ф. История эстетической мысли: Учебн. пособие. – М., 1978.
- 13 Разумный В.А. Этическое и эстетическое в искусстве. – М., 1959.
- 14 Толстых В.И. Искусство и мораль. – М., 1973.
- 15 Фортова А.И. О диалектическом единстве нравственного и эстетического. – К., 1985.
- 16 Шеллинг Ф. Философия искусства. — М., 1966.
- 17 Эстетика: Словарь / Под. ред. А.А.Беляева.— М., 1989.
- 18 Яковлев Е.Г. Эстетика: Учебное пособие.— М., 2000.

